

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH
FERETRONU Z POŁ. XVIII w.
Z DWOMA OBRAZAMI OLEJNYMI NA PŁÓTNIE, W METALOWYCH
KOSZULKACH NA DREWNIANEJ PODSTAWIE
Z SANKTUARIUM MARYJNEGO
MATKI BOŻEJ KOŚCIERSKIEJ – KRÓLOWEJ RODZIN**

Opracowała:
mgr Agnieszka Katarzyna Przepióra

konserwator malarstwa i rzeźby
policromowanej
dyplom nr 2195, UMK Toruń

Zabytek związany jest z tradycją - **Poklonów feretronów**, obrzędu narodzonego w I poł XVIII w., związanego z pieszymi pielgrzymkami do Sanktuarium Matki Bożej Wejherowskiej, jest istotnym elementem wpisanym w tradycję kaszubskich sanktuariów. Feretrony, niesione w pielgrzymce dwustronne obrazy, wykonują specyficzny układ ukłonów zawsze gdy na drodze spotkają feretron niesiony przez inną grupę lub w kościele, aby uszanować Najświętszy sakrament w tabernakulum.

Opis obiektu:

Feretron z 2 poł XVIII w., według tradycji miejscowej miał być darem gen. J. Wybickiego, dwustronny, o konstrukcji drewnianej, pokryty niemal w całości koszulkami metalowymi, z dwoma obrazami olejnymi na płótnie przyklejonymi na deskę, na drewnianym postumencie.

Obrazy, obecnie w 80% zakryte metalowymi koszulkami oraz czerwonym suknem przedstawiają: Chrystusa niosącego krzyż oraz Matkę Boską Bolesną.

Obraz Chrystusa niosącego krzyż

Twarz i ręce Chrystusa widoczne spod srebrnej, prostej sukienki, zaznaczone jedynie fałdami, przywiązanej w pasie sznurem. Wokół głowy nimb z promieniami i krzyż na plecach również z srebrnej blachy. Tło wypełnione czerwonym suknem. Na sukience punce: mistrza Jana Ludwika Meyera i st. Cechu Joachima Chrystiana Franka.

Obraz Matka Boska Bolesna

Twarz i ręce widoczne spod srebrnej, prostej sukienki z zaznaczonymi fałdami. Tło wypełnione czerwonym suknem, na nim srebrne wota. Na sukience punce: miejska Gdańska, Imienna Jana Ludwika Meyeraa i st. Cechu Jana Gotlieba Stegmanna. Na sukience Maryii napis: Mariana Kurzikowska Bronk

Rama feretronu w całości wykonana z metalu, srebrna ze złoceniami, bogato zdobiona, repusowana, puncowana.

Feretron odnawiany nakładem Mateusza i Józefiny Łyzakowskich w 1872 r.

Krótki opis stanu zachowania

Obrazy znajdują się w wyjątkowo złym stanie technicznym. Prawie w całości przykryte metalowymi koszulkami. Płótno jest sfalowane, sztywne, miejscowo odklejone od deski. Warstwa malarska z licznymi ubytkami, łuszcząca się wraz z zaprawą, widoczne liczne wtórne, niefachowe naprawy, przemalowania, nietrafione retusze. Werniks pociemniały, brunatny, nierówno wyblyszczony.

Metalowe elementy znajdują się w złym stanie technicznym, ze znacznymi ubytkami mechanicznymi, ornamenty są powyginane i uszkodzone.

Powierzchnia metalu nosi ślady korozji, jest przetarta, brudna i uszkodzona.

Drewniany podest w całości, kilkakrotnie przemalowany farbami o spoiwie olejnym. Obecnie zabrudzonym, nieestetycznie wyglądający.

Cel prac konserwatorskich i restauratorskich

Obecnie feretron wymaga pilnych prac konserwatorskich. Cały obiekt jest w złym stanie technicznym, a warstwa malarska wraz z metalem jest zniszczona, brudna, z widocznymi uszkodzeniami.

Program prac konserwatorskich:

Metalowe koszulki:

1. Wstępne oczyszczenie.
2. Demontaż koszulek z obrazu.
3. Zabezpieczenie ruchomych części obiektu.
4. Oczyszczenie metalu z lakierów.
5. Oczyszczenie z korozji, zabrudzeń polichromii.
6. Naprawa uszkodzeń, usunięcie deformacji.
7. Zabezpieczenie metalu przed korozją.
8. Zabezpieczenie i rekonstrukcja ewentualnych laserunków.
9. Złożenie.
10. Montaż.

Metalowe koszulki po demontażu zostaną wstępnie oczyszczone z kurzu i brudu, bardzo delikatnie, mechanicznie. Ruchome części obiektu zostaną zabezpieczone. Wtórne lakiery na metalu zostaną usunięte przy użyciu rozpuszczalników organicznych, wybór ich rodzaju nastąpi po wykonaniu serii prób na obiekcie. Oczyszczanie z korozji wykonane zostanie mechanicznie lub chemicznie. Działania będą wykonywane miejscowo, tak aby nie ingerować w substancję obiektu. Części złożone będą oczyszczane bardzo delikatnie, gdyż łatwo można uszkodzić ich powierzchnię, użyta do tego celu będzie flanela lub jeśli będzie taka konieczność obiekty przemywane będą ciepłą wodą lub niskoprocentowym roztworem kwasów. Elementy srebrzone, które pokryte są skorodowaną warstwą tlenkową i siarczkową, będą bardzo ostrożnie oczyszczane z korozji. Metoda wybrana będzie po dokonaniu serii prób. Aby zlikwidować szkodliwe warstwy powstające na srebrze można dokonać mechanicznego czyszczenia za pomocą miękkich pędzli, szczoteczek, tkaniny oraz łagodnych środków ścierających lub chemicznie przy zastosowaniu kwasów organicznych i nieorganicznych o różnych stężeniach, ewentualnie specjalnie przygotowanych lub gotowych past.

Wybór metody scalania ubytków i drobnych odłamanych części, a także usuwania deformacji ustalona zostanie po wykonaniu prób w trakcie prac konserwatorskich. Obiekty ze srebra nie pokryte złotem ani lakierem, narażone na korozję, zabezpieczone zostaną lakierem. Zabezpieczenie antykorozyjne nastąpi po odtłuszczeniu obiektów acetonem. Zastosowany zostanie kontaktowy inhibitor korozji –roztwór benzotriazolu (BTA) w etanolu oraz środek powłokotwórczy roztwór Paraloidu B44 w ksylenie. Uzupełnione zostaną złocenia, złotem płatkowym lub proszkowym. Montaż poszczególnych części, nastąpi po uprzednich naprawach konstrukcyjnych.

Obrazy:

1. Zabezpieczenie na czas transportu.
2. Demontaż metalowych koszulek i ramy.
3. Wstępne oczyszczenie.
4. Pobranie próbek do badań specjalistycznych.
5. Wykonanie zdjęć w świetle widzialnym, UV i podczerwieni.
6. Dezynfekcja.
7. Usunięcia płótna z deski.
8. Oczyszczenie odwrocia.
9. Usunięcie werniksu i przemalowań.
10. Uzupełnienie ubytków płótna.
11. Uzupełnienie ubytków zaprawy.
12. Dublaż wraz z prostowaniem.
13. Naniesienie na nowe podobrazie.
14. Zabezpieczenie oryginalnej warstwy malarskiej.
15. Retusze warstwy malarskiej, punktowanie.
16. Zabezpieczenie warstwy malarskiej, werniksowanie.

Na czas transportu do pracowni konserwatorskiej lica obrazów zabezpieczone zostaną bibułą japońską. Obrazy poddane będą wstępnemu oczyszczeniu z brudu i kurzu, następnie poddane dezynfekcji i dezynekcji. Po delikatnym odklejeniu płótna od deski, pobrane zostaną próbki do badań specjalistycznych. Po doczyszczeniu odwrocia z kleju, lico obrazów oczyszczone zostanie z wtórnych, brudnych, zaślepniętych werniksów przy użyciu rozpuszczalników organicznych, a także usunięte zostaną przemalowania warstwy malarskiej rozpuszczalnikami organicznymi, preparatem Condrad 2000 (Bresciani, Włochy) oraz mechanicznie skalpelem.

Ubytki płótna obrazów zostaną uzupełnione poprzez wklejenie na styk łat z płótna odpowiadającego parametrami oryginalnemu przy użyciu kleju emulsyjnego. Ubytki zaprawy będą uzupełnione kitem wiedeńskim po czym opracowana będzie ich faktura. Ze względu na osłabione płótno i ubytki konieczny będzie zabieg dublowania, w trakcie którego wykonany będzie również zabieg prostowania.

Wykonany on będzie przy użyciu zdekatyzowanego płótna lnianego dobranego grubością i splotem do oryginału przy użyciu Bevy 371 na stole dublażowym. Obraz naniesiony będzie nowe

podobrazie malarskie. Oryginalna warstwa malarska zabezpieczona zostanie akrylowym werniksem retuszerskim (Talens, Holandia) następnie uzupełnione zostaną ubytki warstwy malarskiej metodą punktowania - scalająco, farbami żywicznymi. W tym celu użyte będą farby żywiczne na bazie żywicy ketonowej włoskich firm Maimeri i RestauroArte. Obraz zabezpieczony zostanie akrylowym werniksem końcowym w spreju o satynowym połysku.

Drewniany podest:

1. Oczyszczenie z zabrudzeń powierzchniowych.
2. Demontaż wtórnych, metalowych elementów.
3. Wykonanie dezynfekcji i dezynsekcji drewna.
4. Wykonanie szczegółowych odkrywek sondażowych.
5. Usunięcie przemalowań polichromii.
6. Uzupełnienie ubytków drewna oraz rekonstrukcja brakujących fragmentów snycerki, naprawy stolarskie.
7. Impregnacja drewna.
8. Uzupełnienie ubytków zaprawy.
9. Zabezpieczenie oryginalnej polichromii.
10. Uzupełnienie ubytków warstwy malarskiej.
11. Zabezpieczenie polichromii werniksem końcowym.
12. Montaż.

Podest oczyszczony zostanie z zabrudzeń powierzchniowych, po czym zdemontowane zostaną wszystkie metalowe, wtórne elementy. Następnie przeprowadzony zostanie zabieg dezynsekcji przy zastosowaniu ciekłego preparatu owadobójczego Perxil (dystrybucja Blik, Polska). Po zabiegu dezynsekcji, w miejscach ubytków, wykonane zostaną odkrywki sondażowe. Przemalowania usunięte zostaną metodami chemicznymi, termicznymi lub mechanicznie, będzie to zależne od przeprowadzonych prób na obiekcie. Następną czynnością będzie podklejenie odspojień warstwy zaprawy. W tym celu użyty będzie klej emulsyjny, wcześniej miejsce odspojień nawilżone będzie alkoholem. Impregnację zniszczonego drewna planuje się wykonać rozpuszczalnikowym roztworem kopolimeru akrylowego. Użyty zostanie roztwór Paraloidu B72 w toluenie (Rohm and Haas, USA), wprowadzany głównie metodą impregnacji w głębokiej kąpieli zimnej, oraz miejscowo, metodą iniekcji i pędzlowania. Do uzupełnienia ubytków drewna użyte będą kity na bazie żywicy syntetycznych – gotowej dwuskładnikowej żywicy epoksydowej Araldit HV427+Araldit SV427 (Bresciani, Włochy). Ubytki zaprawy uzupełnione zostaną przy użyciu zaprawy kredowo klejowej. Oryginalną warstwę malarską zabezpieczoną zostanie werniksem retuszerskim. Uzupełnienie warstwy malarskiej wykonane zostanie przy użyciu farb wodnych, gwaszy (Talens, Holandia) i farb żywicznych na bazie żywicy ketonowej włoskich firm Maimeri i RestauroArte. Polichromia zabezpieczona zostanie akrylowym werniksem końcowym w spreju o satynowym połysku.